

MESTRES I ESCOLA. DADES BIOGRÀFIQUES DELS ANYS 1950-60

Carlos Torres García
UNED

RESUM: Aquest treball està centrat a l'escola pública de centres de la Marina Alta, dels anys 50 i 60 del segle passat. Els elements considerats com més cridaners són: la formació dels mestres consultats (tant de partida com al llarg de la vida professional), l'organització de les classes, metodologia i continguts dels ensenyaments i, per últim, els cànctics patriòtics i religiosos.

PARAULES CLAU: Comissió de Coordinació Pedagògica, Escola Normal, cànctics patriòtics, consigna, càstig físic.

Metodologia i característiques dels mestres consultats

La metodologia utilitzada és de *narració autobiogràfica* a la manera de “*pinyó lliure*” que deia FERNÁNDEZ HUERTA (1973), contada per mestres en exercici en aquestes dues dècades citades, feta després d'entrevistar a 12 mestres i consultar anotacions preses treballant amb altres tants, ja al final dels anys seixanta i principis dels setanta. Exercien la seua tasca docent a escoles d'educació Infantil -pàrvuls a l'època-, ensenyament primari i d'alfabetització. El més jove tenia 72 anys i la més major passava dels vuitanta. Tots ells i elles, tenen en comú les següents característiques:

- Havien estudiat la carrera de magisteri després del batxillerat elemental.
- Havien fet una carrera de tres anys d'acord amb el pla d'estudis de 1950 i anteriors.

- Havien exercit en primer lloc a escoles unitàries de pobles de l'interior de València, a Catalunya i a Andalusia.
- Tots i totes van treballar a escoles per graduar, graduades posteriorment. Tots van exercir també als anys 70 i coneixen a la perfecció la formació permanent anterior i posterior a la LGE, Llei General d'Educació, de 1970 més coneguda com a *Llei Palaci*.

Els mestres, durant els anys 50 i 60, treballaven bàsicament amb xiquets i les mestres amb xiquetes. No obstant, en escoles unitàries es donava el cas de classes mixtes, on la provisió era fonamentalment de mestres dones. El cos de dones era molt més nombrós, i fins i tot feien oposicions per separació de sexes. Les places de pàrvuls, eren exclusivament per a dones.

Alumnes pirmer curs de Primaria Col.legi de Pedreguer. Curs 1966-67.

Els mestres i la seua formació

A l'estat espanyol, les reformes educatives depenen, entre altres, dels tècnics que les dissenyen, dels polítics que les decideixen -i els donen un suport normatiu i econòmic- i del professorat que les aplica. A aquests

darrers mai se'ls ha reconegut la rellevància que els correspon. Pel que fa a l'exercici professional, està condicionat per l'actitud personal i per l'adquisició de competències professionals que depenen fonamentalment de la formació inicial, de la formació permanent i de la pròpia experiència professional.

Formació d'entrada

La formació inicial dels mestres dels anys 50 i 60 entrevistats és, segons declaren, la basada en el Reglament per les Escoles de Magisteri de 1950.¹ Es podia accedir als estudis amb el Batxillerat Elemental (és a dir, amb 14 anys), amb el Batxillerat Superior (16 anys) i inclús a partir de 1961, amb 8 anys complets d'escolaritat primària, que hagueren complit 14 anys i després de superar una prova selectiva. Tots els mestres consultats van fer 4 anys de batxillerat i tres de carrera. Quasi tots l'estudiaren per lliure a les acadèmies dels pobles: Xàbia, Ondara, Pedreguer, Dénia,... Sols dos estudiaren a l'Escola de Magisteri d'Alacant o València. Dos feren només el tercer curs de forma oficial, estudiant a l'Escola de Magisteri (aleshores s'anomenaven Escuelas Normales de Magisterio).

L'esmentat pla de magisteri pretenia compensar el baix nivell d'accés als estudis, i dotar-lo d'una formació política, religiosa i física d'acord amb el context polític i cultural de l'època. En conseqüència, el temps curricular assignat per a una preparació pedagògica i professional del futur mestre era mínim. En tot cas, la formació al currículum oficial, burocràtic i regulat, es complementava amb aquell altre on es donava més importància a l'experiència i a les oportunitats d'aprenentatge que l'escola ofereix.² Aquest pla d'estudis va estar vigent fins que en 1967³, s'aprovà el nou pla d'estudis amb un perfil de mestre més tècnic. Llavors es pretenia preparar els mestres de la LGE de 1970, en un ensenyament obligatori a l'escola entre els 6 i 14 anys en 1964.⁴

Tots declaren les matèries que han estudiat (Annex I). Cal veure alguns dels textos –llibres-, que aquests mestres utilitzaven per fer els seus estudis, tant lliures com oficials. Cap d'ells anaren a les classes de Maruja

¹ Decret 07/07/1950 pel que s'organitzaven tots els components curriculars, matèries, accés de l'alumnat i del professorat, etc.

² BOLÍVAR (2008), p. 147.

³ Ordre 01/06/1967.

⁴ Llei 27/1964.

Pastor a Alacant, ni de Raquel Payá o Gonzalo Anaya a València. Molts d'ells, no obstant, coneixien a Raquel Payá per les seues conferències a les escoles. Cal dir, per tant, que en principi els moviments de Renovació Pedagògica els va trobar ja amb molts anys d'exercici professional, igual que la seua alfabetització en valencià.

Estudiant per lliure, els llibres de text eren fonamentals, tal és el cas d'estudiar els llibres de text de Pedagogia de Consuelo Sánchez Buchón, *Filosofia Aristotèlica Tomista* (en realitat, Ontologia, Metafísica i Teodicea), la Psicologia Evolutiva de la Infantesa es deia Paidologia; Religió, molta religió; Música, Formación del Espíritu Nacional, etc.

Formació Permanent

La Formació Permanent a l'època, es centrava en l'intercanvi d'experiències amb professionals pròxims, l'estudi personal i els Centres de Col·laboració Pedagògica. Cal parlar dels últims per la seua rellevància.

Dels Centres de Col·laboració Pedagògica, la seua informació fonamental es troba al C.E.D.O.D.E.P. Tots els mestres entrevistats declaren haver participat de forma periòdica en les reunions comarcals convocades pels inspectors. El que recorden de les reunions és el següent:

- Les reunions eren periòdiques i a escoles pròximes.
- Intervenien fonamentalment inspectors i inspectores, així com mestres escollits per difondre algunes experiències pròpies.
- Les reunions eren normalment conjuntes de mestres homes i dones. Hi recorden algunes temàtiques tractades als anys 50 i primers dels seixanta, com ara com havien de vestir les mestres, uniforme o vestit; el tractament que hi havien de consentir als alumnes: cridar-los de *don*,...
- Recorden que alguns mestres, a finals dels 50 i principis dels 60, exposaren les seves experiències al voltant de l'efectivitat dels cànctics patriòtics, les consignes, la utilització de llibres, cuidant, en tot cas, que foren autoritzats per l'autoritat competent.
- També recorden, molt especialment els que foren directors de centre, que les reunions esdevenien en una mena d'informacions pel funcionament dels cursos i els centres.

És clar, que els Centres de Col·laboració Pedagògica estaven promoguts per l'administració educativa a partir dels anys trenta del segle passat, i organitzats per la Inspecció Educativa. Es tractava d'uns primers intents senzills per intercanviar experiències entre mestres. Es buscava l'intercanvi d'opinions i formes d'actuació pedagògica per tal d'afavorir l'enriquiment professional. No obstant consten documentalment al CEDODEP, les següents qüestions:

Són molt importants les regulacions que, des d'un àmbit diferent, es refereixen a les funcions de la Inspecció Educativa i la Segona República de la mà de Rodolfo Llopi, assenyalant la Inspecció com element més audaç de dinamització de les reformes educatives. No obstant, estes reflexions són molt diferents a les pròpies del *tardofranquisme*.

La primera estructura organitzada de formació permanent a aquest segle són, doncs, els Centres de Col·laboració, que en realitat eren una funció del Cos d'Inspecció: *«Tenía la obligación de realizar ciertas tareas que podíamos denominar de formación permanente»*.

Aquestes activitats estaven recollides al Reial Decret de 30 de Març de 1905 que al seu article 22 deia: *«Los inspectores de Enseñanza Primaria, además de hacer visitas de inspección deberán redactar una memoria anual, dar conferencias y lecturas a los maestros y maestras de su zona sobre puntos de interés para el progreso de la cultura general, y promoverán también paseos y excursiones y cuantos medios puedan contribuir a dicho fin»*

Dos anys després el R.D. de 18 de novembre de 1907, al seu article 35, recull obligatòriament aquesta formació: *«los inspectores darán todos los años, en período de vacaciones, una conferencia a los maestros de la capital donde prestan sus servicios sobre temas de carácter pedagógico, y tres, cuando menos, en las cabezas de partido, a los maestros que puedan asistir»*.

El R.D. de 27 de maig de 1910, continua amb la mateixa línia.

El Decret de 5 de maig de 1913, al seu article 25 ordenava als inspectors que les conferències es feren *«con ocasión de la visita ordinaria»* i també recollia que es feren *«lecciones prácticas de metodología y organización escolar»* en presència dels xiquets.

En 1932 es parla (D. 21.2.32) al seu article 15, com a deure de la Junta d'Inspectors: *«fomentar la creación de Centros de Colaboración Pedagógica»*.

Hem d'esperar fins l'any 1957, O.M. de 22.1.57, per veure la creació dels Centres de Col·laboració Pedagògica i a l'O.M. del 21.2.1964 que s'aproven i van definir els Reglaments dels Centres de Col·laboració Pedagògica. Aquests Centres són definits com «*instrumento básico del perfeccionamiento del profesorado*» i estan lligats a:

- L'aparició dels " *Nuevos Cuestionarios de Enseñanza Primaria*"
- L'establiment dels nivells mínims de rendiment escolar dels alumnes.
- La graduació dels ensenyaments per cursos escolars.
- Les orientacions metodològiques dels programes escolars.
- Les mesures per lligar els llibres de text a l'aprenentatge dels alumnes.

S'estava cimentant una reforma que esclataria l'any 1967, amb el nou pla d'estudis i l'any 1970, amb la Llei General d'Educació. A més, es vincula la institucionalització dels Centres de Col·laboració amb les necessitats de reforma.

Les ponències al voltant de la pràctica escolar, guions de treball escolars, centres d'interès, classes pràctiques amb debat final, eren els recursos emplenats en les reunions. A Alacant existeixen fons documentals que són autèntiques joies al respecte.

La responsabilitat de la formació va passar, doncs, del cos d'inspecció als Centres de Col·laboració i després, als Instituts de Ciències de l'Educació, vinculats a les Universitats.

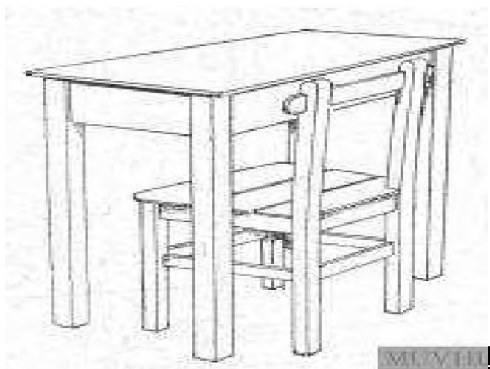
Organització de les classes

A les nou del matí, formaven tots els xiquets, en files aproximadament d'alumnes de la mateixa edat. En files cobertes, a la manera militar, tots ben alineats. Les frases més utilitzades en castellà eren:

- *!A cubrirse! !Ya!, ! izquierda !, ! derecha ! ! Ya !*

Tots mirant el màstil on el mestre, o de vegades, dos alumnes dels majors, hissaven la bandera, o les banderes. Al temps, els alumnes cantaven el "*Cara al Sol*" sol o acompanyat d'altres cànctics patriòtics. Després, *!Derecha!* o *!izquierda!* Tots entraven en fila rigorosa, marcial i en silenci a

les classes al lloc destinat per a cadascú. Dins la classe, cada xiquet o xiqueta es col·locava junt al seu pupitre, de peu fins que entrava el mestre, o mestra (xics o xiques). Els alumnes i el mestre es persignaven, tot resant un parenostre, un Ave Maria i una Glòria, es persignaven tots i s'asseien. En aquell moment, començava la classe.

Taula i cadira de mader

Banc de mader de dues places

Aula d'ensenyament primari. Fons Fundació CIRNE – Xàbia.

Tot era el mestre, el guix, la paraula dels mestres... no hi havia saturació d'imatges, l'ensenyament no hi era saturat. El mètode era "*machaca*", a base de repetir les mateixes coses. La història ha estat escrita,

explicada, memoritzada i repetida, s'ha hagut de reescriure els darrers anys. Es tractava d'una història dels que havien guanyat la guerra. El saber era de tipus enciclopèdic, enciclopèdia de sabers; de celebracions polítiques i religioses, no en faltaven. L'Enciclopèdia Álvarez, n'assenyala fins 70.

El quadern de rotació, era un quadern que cada dia utilitzava un alumne. Era l'instrument de control dels inspectors.

A cap escola podien faltar regla, compàs, esquadra i cartabó de fusta, així com el globus terraqüi, les gomes d'esborrar, els pupitres de fusta, els tinters de ceràmica... No hi havia bolígrafs a principis dels 50, sí l'olor de les escoles i els xiquets i xiquetes.

Metodologia i continguts de l'ensenyament

Si ens basem en les exposicions dels mestres entrevistats, cal considerar cinc qüestions:

1. L'agrupament dels alumnes

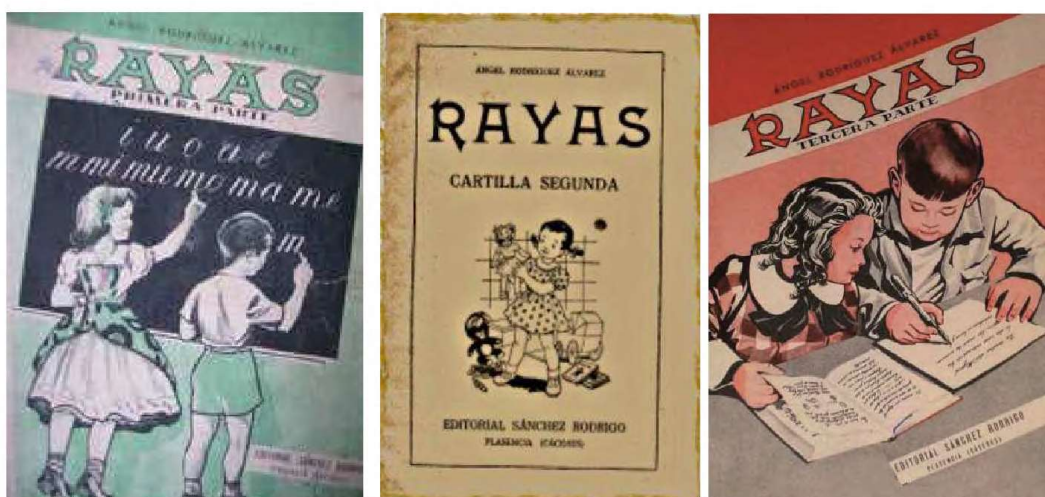
Hem dit que tots els mestres s'havien iniciat a les *escoles unitàries*, on alumnes de diferents edats i grups anaven junts a classe dins del mateix espai físic i en un ambient rural. En aquest cas, el treball de preparació de pissarres era molt rellevant i també ho era el de preparar els grups d'alumnes en funció del seu nivell acadèmic o d'edat. Cal pensar que el que predominava era la lectura, l'escriptura, el càlcul, l'oralitat, els dictats, els copiats, les operacions aritmètiques, la correcció de treballs dels alumnes de forma directa... i es posava especial èmfasi a la col·laboració dels alumnes majors en la lectura i control dels menuts.

En segona instància, els professors havien passat per escoles *graduades incompletes o agrupacions escolars*. Fins i tot, algun centre graduat al seu moment, com era el Cervantes de Dénia, tenia fins 60 aules repartides per diferents llocs de la localitat. El mateix passava a Xàbia.

En les graduades existia una separació de sexes a primària i un agrupament en tres nivells bàsics.

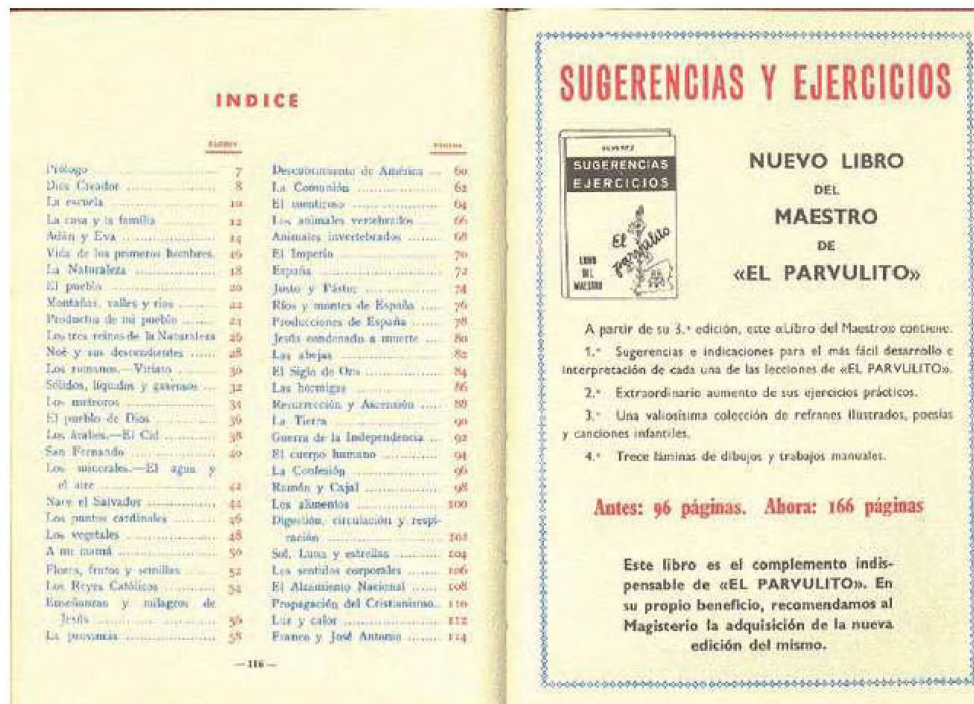
2. L'ensenyament dels pàrvuls. Materials de treball a les classes

Les mestres de pàrvuls feien una oposició addicional a la resta, la preparació d'una unitat era un dels elements fonamentals. A pàrvuls es tractava d'ensenyar a llegir i escriure. El llibre fonamental era el *cató*, generalment el de Sarmiento, i també hi havia la cartilla RAYAS. Aquesta es fonamentava en un mètode sense precedents que permetia ensenyar a llegir i escriure simultàniament (ideat el 1.904 pel mestre Ángel Rodríguez Álvarez). A més, tenien el Parvulito quan aprenien a llegir. Tots el dies havien de practicar la lectura i l'escriptura i tenir contacte amb la mestra.

Cartilla Rayas. Diferents edicions i format intern

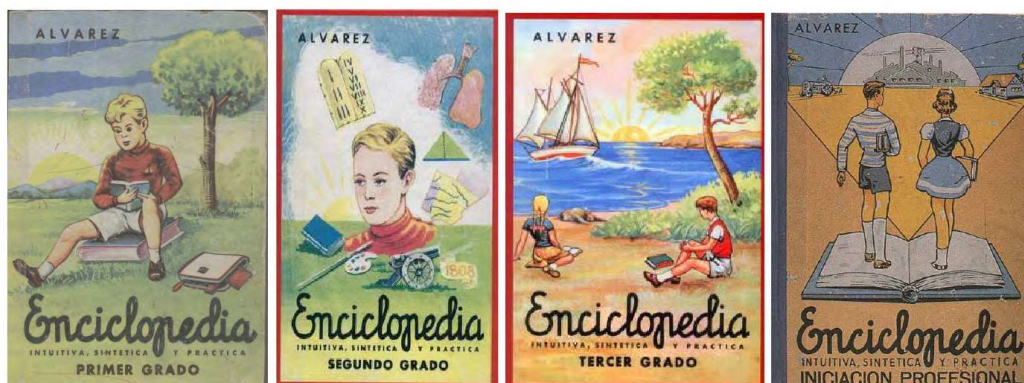
Aquests mètodes permetien que les mares ajudaren a llegir als seus fills, cosa que no passava més endavant a l'ensenyament ni en èpoques posteriors.

El parvulito. Llibre del mestre.

3. El treball a les classes de primària. Materials dels alumnes per treballar a les classes

El treball a les classes, era llegir, escriure, comptar, fer problemes. Es gastaven les enciclopèdies de Álvarez de diferents graus i continguts.

Enciclopèdia Álvarez. Diferents graus i continguts.

L'ús de les plomilles era tot un art: practicar, repetir, copiar, borrons, taques... Els primers anys escrivien a llapis i progressivament incloïen els plomins de tinta amb els què mullaven d'un tinter que havia a un forat del pupitre. Els mestres, i també l'alumnat, tenien una assignatura que es deia "*Caligrafia*" per ensenyar i aprendre a escriure diferents tipus de lletra a tinta.

Els alumnes dels nivells mitjans i majors, havien que respondre a les preguntes del mestre o mestra, col·locats en semicercle i es passaven els uns als altres quan un errava la contestació i un altre l'encertava. Les consignes a la pissarra eren una constant dins el model educatiu d'aquells anys i també ho era donar una finalitat moral a cadascuna de les lliçons, cosa que de vegades resultava molt forçat.

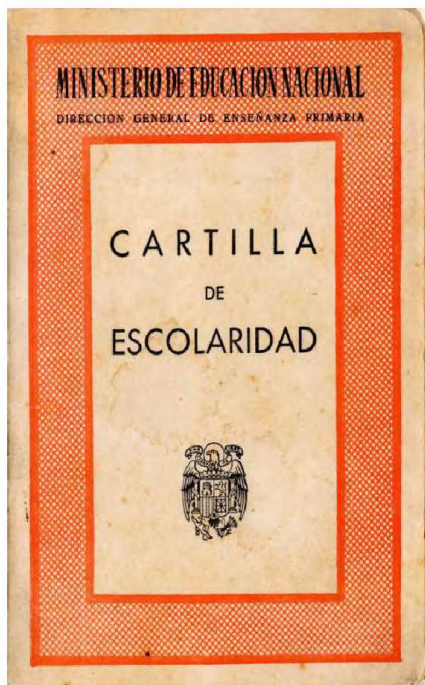
4. El repartiment de la llet, el formatge i la mantega

Diuen tots el mestres que a meitat del matí es feia el "*recreo*" (esbarjo, es diu ara) i s'aprofitava per repartir la llet. Era llet en pols donada per l'Argentina a iniciativa d'Eva Perón i es tractava d'un complement a la reduïda dieta del moment que es distribuïa per totes les escoles, envasada en bidons de cartró. Els mestres, per torns, o les mares feien el repartiment. Durant alguns anys als alumnes se'ls donava un tros de formatge groc de bola què portaven a casa per berenar. Fins i tot se'ls donava de vegades mantega damunt d'una llesca de pa.

5. L'assistència, l'avaluació i la promoció dels alumnes

Els alumnes assistien a classe, o no. Es portava un control però era freqüent que alguns alumnes, especialment els majors, faltaren durant les èpoques de feina a les cases. Sobretot si els pares eren llauradors o ramaders, els seus fills faltaven durant la sega, sembra, collita, etc., en general quan els pares els necessitaven. Hi havia conductes dels mestres, inclús dels directors, dissuasòries de l'assistència dels alumnes. Els alumnes conflictius, o de famílies conflictives, els alumnes amb brutícia, gitanos o que vivien al barri ... si no venien no passava res.

Periòdicament, es posaven notes als llibres d'escolaritat però alguns mestres han dit que no en posaven. Cal veure els llibres de registre de qualificacions dels alumnes.

Cartilles d'Escolaritat (cedides per Elena Donderis)

		PUNTUACION				
CONCEPTOS		Primer trim.	Segun. trim.	Tercer trim.	Media anual	
Materias fundamentales	Lectura.....	3	5	8		
	Escritura.....	3	5	8		
	Dibujo.....	3	4	7		
	Cálculo.....	3	4	5		
Materias formativas	Religión.....	3	5	7		
	Geografía e Historia.....	7	4	5		
	Lengua.....	1	4	3		
	Matemáticas.....	2	3	1		
	Formación del espíritu nacional.....	1	3	1		
Materias complementarias	Educación Física.....	1	2	3		
	Ciencias Naturales.....	2	3	4		
	Trabajos Manuales.....	1	3	4		
	Prácticas Taller.....					
Hábitos	Formación para el hogar.....		5	6		
	Deberes.....	A	B	B		
	Conducta.....	B	B	B		
	Puntualidad.....	B	B	B		
Faltas	Aseo.....	A	B	B		
	Justificadas.....	6	10	8		
No justificadas.....						

PERIODO 1.º *semestral* CURSO 1954 - 1955 SECCION 1.º

Firma del Maestro, *Ramón Pérez* Enterado: Firma del padre, *Ramón Pérez*

1.º trim. *Ramón Pérez*
2.º trim. *Ramón Pérez*
3.º trim. *Ramón Pérez*

		PUNTUACION			
CONCEPTOS		Primer trim.	Segun. trim.	Tercer trim.	Media anual
Materias fundamentales	Lectura.....	5	6	5	
	Escritura.....	5	6	5	
	Dibujo.....	5	6	5	
	Cálculo.....	5	6	5	
Materias formativas	Religión.....	5	6	5	
	Geografía e Historia.....	5	6	5	
	Lengua.....	5	6	5	
	Matemáticas.....	5	6	5	
	Formación del espíritu nacional.....	5	6	5	
Materias complementarias	Educación Física.....	5	6	5	
	Ciencias Naturales.....	5	6	5	
	Trabajos Manuales.....				
	Prácticas Taller.....				
Hábitos	Formación para el hogar.....				
	Deberes.....	B	B	B	
	Conducta.....	B	B	B	
	Puntualidad.....	B	B	B	
Faltas	Aseo.....	B	B	B	
	Justificadas.....				
No justificadas.....					

PERIODO 2.º CURSO 1954 - 1955 SECCION 2.º

Firma del Maestro, *Virginia Amaro* Enterado: Firma del padre, *Virginia Amaro*

1.º trim. *Virginia Amaro*
2.º trim. *Virginia Amaro*
3.º trim. *Virginia Amaro*

La conducta i la disciplina escolar

Carles, molta vara, es pegava als xicons per a que estigueren callats a les files d'entrada, en línia recta al pujar a les classes, alguns mestres anaven pel pati amb una vara a la mà.

Es pegava a les classes per qualsevol cosa, per parlar, per callar quan tocava parlar, per mirar insolent, per riure... Vam inventar un nou mètode de controlar la conducta, que es deia la conducta positiva (Tadeo Fullana). Es tractava de desterrar la violència amb els xiquets i no quedar mal davant els companys que consideraven que així no anaven a cap lloc.

A tres mestres els vaig ensenyar la taula adjunta, presa de NAVARRO EGEA (2.004: 12), perquè la consideraren dintre de les possibilitats de càstics als alumnes. No li van fer quasi cas i el qualificaren de rar, encara que reconegueren haver vist els cassos 1, 3, 6, 8, 13. En tots els casos la violència física a les xiques era menys freqüent i, encara que al principi de treballar tingueren algun episodi, prompte el desterraren de classe i inclús demanaren disculpes als alumnes.

Tabla 1
Frecuencia, denominación y tipos de castigo

NÚMERO DE ORDEN	DENOMINACIÓN Y ASPECTOS CONCETUALES	FRECUCENCIA	PORCENTAJE
1	Palmetazos	115	80,41%
2	Imprecaciones e insultos	112	78,32%
3	Tirones de orejas	100	69,93%
4	Colocar de pie	93	65,03%
5	Encierro	89	62,23%
6	Echar fuera de clase	82	57,34%
7	Colocar de rodillas	78	54,54%
8	Efectuar repeticiones	78	54,54%
9	Cachetes y bofetadas	72	50,34%
10	Tirones de pelo	65	45,45%
11	Lanzamiento de objetos	52	36,36%
12	Patadas y puntapiés	30	20,97%
13	Uso de ironía	18	12,58%
14	Amordazamiento	17	11,88%
15	Orejas	9	6,29%
16	Adherencias en la nariz	6	4,19%
17	Paseos por clases	2	1,39%

DEL CAMPO (1998, 1-12) ho anomenava militarització de l'ensenyament, qüestió pròpia dels segles XVIII I XIX i els moments prebèl·lics o bèl·lics del segle XX a Europa.

La relació amb els pares i mares

La relació amb els pares i mares d'alumnes era directa i normalment es feia al carrer o a les entrades i eixides del centre. No existien els dies de portes obertes i semblants, els pares recolzaven les actuacions dels mestres pràcticament en tots el cassos.

Possiblement aquesta forma de relació pares-mestres (identificació de conductes o sotmetiment dels pares al mestres), formava part de la causa del que actualment diu SÁNCHEZ ASÍN (2.006, p.2), «els pares actuals desitgen actuar de manera absolutament diferent als seus propis pares, perquè quan eren xiquets van sofrir el domini de les seues famílies».

Els cànctics patriòtics i religiosos

En aquest apartat, el que em diuen els mestres és que es cantava molt a l'escola i fora de l'escola. Els homes feien cànctics patriòtics, en formació militar o premilitar, i religiós resant tots el dies. A més a més, passaven el rosari un dia a la setmana o en celebracions, cas del mes de maig (mes de Maria i de les flors). Per a les xiques, més enllà del "*Cara al Sol*", els cànctics patriòtics eren poc rellevants però els religiosos els feien igual que els xics.

En preguntar per la raó d'aquestes diferències, els uns i les altres contesten el següent:

- La seva deficient formació musical, la mala entonació, poc oït...
- El que els cànctics, estaven regulats per la Inspecció Educativa i sobretot pel *Frente de Juventudes* i la *Sección Femenina*, encara que això va entrar en decadència a mesura que avançaven els anys 60.
- Hi havia alguna excepció, cas d'un mestre que tocava la guitarra i un altre el piano a l'escola. Tots dos casos, fruit de la seva formació familiar.

Com pot ser que en la formació musical a les escoles dels anys 50 i 60 els mestres permetien que tingueren aquesta inclinació? CASTAÑÓN RODRÍGUEZ (2.008), aproxima una mena de possibilitats implícites, en part, a les converses amb els mestres, és a dir:

- A les carències de formació com a mestres, especialment en mètodes pedagògics per aplicar l'ensenyament musical a l'escola.
- Els mestres obligatòriament eren instructors elementals del *Movimiento*, establint confusions importants entre mestres i instructors ideologitzats.
- La manca de material específic i temaris del Ministeri, tot i que la llei del 45 anomena l'assignatura "*cantos patrióticos*".
- La deixadesa del magisteri per diferents tipus de mancances, com ara la falta de seguretat i de coneixements musicals que sentien els mestres a l'hora d'impartir-los a l'aula.
- Malgrat els estudis musicals dels mestres, se'ls va detraure de donar música diferent a la oficial degut als conflictes i depuracions que continuaren a la Guerra Civil i la incidència al cos de mestres.
- La poca importància que es donava als continguts didàctics i pedagògics de l'ensenyament musical es veu en les publicacions de l'època, com ara *El Tratado de música para las Escuelas de Magisterio*, de SOLER PALMER y ARNAUDAS LARRODE. Als apèndixs apareixen "*Breves instrucciones sobre la enseñanza de los cantos escolares a los niños*".

Imatge 9. Tratado de Música Manuel Soler Palmer

Tot canvià radicalment a partir del Decret de 2 de febrer de 1967⁵ que reformava la Ley de Enseñanza Primaria de 1945. Segons ALONSO MEDINA y RODRÍGUEZ CRUZ (2005) plasmava una «*formación teórico-práctica del alumnado [...] que tiene por objeto su aplicación en la educación del niño [...], aconsejando que las clases fueran vivas y participativas, apoyándose en el lenguaje musical como una consecuencia racional de todas aquellas sensaciones experimentadas de forma rítmica y sonora*».

Els qüestionaris del pla del 67 inclouen la pràctica rítmica mitjançant percussions i moviment, l'ensenyament de cançons, etc.

Definitivament, l'aplicació de la Llei de Reforma Educativa de 1970 suposà una revolució de la forma i presència de donar la música. Tingué molta importància la difusió i la metodologia del mètode Orff.

Una de les característiques de l'educació musical del franquisme fou encarregar l'assignació de la docència a institucions vinculades al *Movimiento* en la *Ley de Educación Primaria* de 1945. Al capítol IV, dintre del grup d'assignatures complementàries «*al igual que las asignaturas de Formación del Espíritu nacional, Educación física e Iniciación para el hogar – sean los organismos del Movimiento los que realicen los cuestionarios educativos, y éstos se mantendrían en vigor hasta la Orden de 8 de julio de 1965 (BOE de 24 de septiembre) sobre Nuevos Cuestionarios de Enseñanza Primaria*».

La separació del *Frente de Juventudes* i la *Sección Femenina*, les dos institucions polítiques vinculades al *Movimiento* en competències compartides en la docència de l'assignatura de música, marcà una completa diferenciació a causa del gènere. *Frente de Juventudes* estava destinada exclusivament a la formació de la població masculina i no contemplava en cap cas l'educació de les dones.

Front a l'estil premilitar, polític, memorístic, repetitiu, “a crit pelat” gens musical, gens cultural, adoctrinament de les masses, propaganda del règim, càntic col·lectiu monòdic, del *Frente de Juventudes*, la *Sección Femenina* es proposa recuperar el folklore espanyol de les diferents regions i llengües, tot introduint les noves metodologies musicals. Després de 1945 es va arribar a una metodologia diferent: formació musical de xics i xiques, i també de la població en general (per exemple els cors i les danses).

⁵ BOE de 13 de febrer de 1967.

BIBLIOGRAFIA

ARRIETA, L. Y MORENO, M.(1992) *Educar desde el conflicto. Chicos que molestan*. Madrid: CCS.

CAMPO del, J. (1998) «La disciplina en el aula». *Revista Wolters Kluwer Educación*. Barcelona.

FERNÁNDEZ HUERTA, J. (1973) *Didáctica General*. UDD. UNED Madrid.

NAVARRO, J. (2004) «Escuelas y Castigos en niños y adolescentes» dins de *Anuario de Filosofía, Psicología y Sociología*. Nº 7. Universidad de Murcia.

SÁNCHEZ ASÍN, A. (2.006) *Aprender a poner límites. Orientaciones para padres y educadores*. Barcelona: Wolters Kluwer. Educación.

SARRAMONA, J.; NOGUERA, J Y VERA, J. (1998) «¿Qué es ser profesional docente?» *Revista de Teoría de la Educación*, vol, 10 p.p. 95144.

SERRANO,A. Et al. (2006) *Educación, Franquismo y memòria*. Madrid: Club de amigos de la UNESCO.

VIÑAO, A. (2002): «La enseñanza de la lectura y la escritura: anàlisis sociohistórico» dins de *Anales de documentación*. Universidad de Murcia.

VIÑAO, A. (2002): «La enseñanza de la lectura y la escritura: anàlisis sociohistórico» dins de *Anales de documentación*. Universidad de Murcia, núm. 5.

Agraïments

In memoriam:

Jaime Fornés
José Server
Adelaida Escolano
Patrocinio Pons
Jacinto Ramis
José Moncho.
Salvador Mas.
Paco Costa

Mestres col.laboradors:

Tonica	Sapena
María Rosa	Paco Reus
Encarna	Tadeo Fullana
Joaquín Mestre	Julián i Carmen
Bolinches	Rafael Marsal

